

Suomen Kotiseutuliiton hallitus

LAUSUNTO

21.1.2014

Suomen Kylätoiminta ry

LAUSUNTO PAIKALLISEN KEHITTÄMISEN VALTAKUNNALLISEN OHJELMAN 2014–2020 LUONNOKSESTA

1. Yleisesti

Suomen Kotiseutuliitto pitää lähtökohtaisesti ohjelmaluonnosta tärkeänä asiapaperina eikä vähiten siksi, että se sisältää näkökulmia, jotka ovat tärkeitä Kotiseutuliiton ja sen jäsenyhteisöjen toiminnassa paikallisen kehittämisen hyväksi. Ohjelmaluonnoksessa on hahmotettavissa myös elementtejä, joiden kautta Suomen Kylätoiminta ry ja Suomen Kotiseutuliitto voisivat samalla sekä syventää yhteistyötä että rakentaa työnjakoa paikallisessa kehittämisessä.

Ohjelmaluonnoksesta yleisesti Kotiseutuliitto toteaa, että sitä leimaa kuitenkin asenteellisuus, jota toivottavasti voi karsia ennen lopullista ohjelmaa. Ohjelmassa toisaalta korostetaan aatteellista puolueettomuutta, mutta puolueettomuus ei yllä ohjelmatasolle. Asenteellisuus kuuluu suhtautumisessa niin kunnallishallintoon kuin muihin maaseudun toimijoihin. Tämä ei todennäköisesti eikä toivottavasti ole tarkoituksellista, mutta vaikutelma syntyy sanavalinnoista. Kuntahallinto ja maaseudun (kuten myös kaupunkien) laaja järjestökenttä tulee olemaan jatkossakin kyläyhdistysten ja niiden katto-organisaatioiden keskeisiä yhteistyökumppaneita. Näiden kumppaneiden työn ja vahvuuksien tunnustaminen olisi toimivan lähidemokratian kannalta keskeistä. Suomen Kotiseutuliiton luottamushenkilöt eivät tunnista omista toimintaympäristöissään tai viiteryhmissään vastaavaa asennetta esimerkiksi kuntasektoria kohtaan. Kunta on itse asiassa keskeinen aluekehittäjä ja säilynee sellaisena jatkossakin. Kunta koostuu kuntalaisista, myös kyläläisistä. Demokratian edustuksellisen osion kyseenalaistaminen siten kuin se ohjelmaluonnoksessa esiintyy, ei Suomen Kotiseutuliiton näkemyksen mukaan ole tavoiteltavaa eikä puolustettavaa. Edustuksellisella demokratialla on oma tärkeä roolinsa. Lähidemokratiaa tarvitaan täydentämään ja syventämään edustuksellista demokratiaa.

Ohjelmassa on horjuvuutta myös kylien kulttuurisen toiminnan käsittelyssä (esim. ks. s. 11-12 ja 14). Mikäli Suomen Kylätoiminta katsoo identiteettityön ja yhteisöllisyyden jatkossa kuuluvan kylien kehittämiseen, on siinä luonteva mahdollisuus tehdä yhteistyötä paikallisten kotiseutuyhdistysten ja muiden paikallista elämäntapaa vahvistavien yhdistysten kanssa. Tätä yhteistyötä Suomen Kotiseutuliitto on keskusjärjestönä ja itse toimijana mielellään tukemassa ja vahvistamassa.

2. Yksityiskohdittain

s. 4 Ohjelman tarkistus vuoden 2018 alkupuolella

Tarkistuspiste voisi olla jo aikaisemmin, luontevasti ohjelman puolivälissä eli v. 2017 alussa. Muutokset ovat nopeita ja silloin tarvittaessa ohjelmassa voidaan niihin reagoida.

s. 8 Kohta 1.3. Kylätoiminnan kasvava vastuu

Luvun alussa viitataan runsaslukuiseen määrään kylätoiminnan hankkeita, joihin kytkeytyy myös vapaaehtoistyötä. Tekstissä tuodaan esille puolueettomuus, asukkaiden ja voimavarojen yhdistäminen sekä se, miten oman yhteisön tarvitsema työ kannustaa toimimaan. Ja luku jatkuu ”Kylätoiminnalla on siten vankka aatteellinen pohja.”

Puolueettomuus ja kaikkien kyläläisten sekä muiden järjestöjen ja toimijoiden arvostaminen yhteistyössä on tärkeää ja välttämätöntä. Varsinainen aatteellinen pohjaviritys jää kuitenkin selkeästi kuvaamatta ja epäselväksi koko ohjelmassa. Sen kuvaaminen sopisi aivan ohjelman alkuun. Toisaalta toinen näkökulma voi ollakin se, että yhteistyökumppaneiden mukana yhteistyöhön yhdistyy erilaisia aatteellisia painotuksia, jotka vaikuttavat paikallisen kehittämisen kokonaisuudessa ja rikastavat yhteistyötä. Esimerkiksi Suomen Kotiseutuliitto ja sen jäsenyhteisöt osallistuvat paikalliseen kehittämiseen ja yhteistyöhön kokonaisvaltaista kotiseututyötä ja paikallista kulttuuria vaalivana ja tukevana kansalaisliikkeenä, joka ammentaa kulttuurisista ja sivistyksellisistä lähtökohdista.

Yksi tärkeimpiä havaintoja on tässä luvussa esiin tuotu kunta- ja palvelurakennemuutos, jonka ennakoidaan kasvattavan kuntakokoja ja keskittävän palveluja suurempiin yksiköihin. Sen tuoma haaste ja johtopäätös ohjelmassa on tärkeä tunnistaa: ”Kylä- ja paikallistoiminnan vahvistamisen tarve kasvaa entisestään”. Kuten ohjelmassa todetaan, yhteistyö tässä on ensiarvoisen tärkeää. ”Kansalaiset ja paikalliset toimijat kokoavalla kylätoiminnalla on tärkeä merkitys maaseudulla, missä on vaarana, että monet kansalaisten kannalta keskeiset palvelut ja tehtävät jäävät muuten toteutumatta.”

Kun usein viitataan vain yleisesti toimijaverkostoihin tai toimijoihin, ja kun tekstissä ei ole esimerkkejä tai konkretiaa, se puoli on vaarassa hämärtyä kokonaan.

Luvussa viitataan myös resursseihin: ”hankevarat ja yksityinen rahoitus sekä työpanos pysyvät suurimpina lähteinä myös valtionavun kasvaessa. Valtionavun korotuksiin viitataan tekstissä useamminkin. Sehän ei kuitenkaan perustu faktoihin vaan toiveisiin. Ohjelmassa ei oteta kantaa, miten toimitaan, jos resurssit eivät kasva tai vähenevät.

Sen sijaan yhteistyön kasvu tuottaa ns. lisäarvoa. Sen painottaminen ohjelmassa on arvokasta. Yhteistyö laajasti tuottaa resurssien tehokkaampaa käyttöä, saattaa toimijoiden resurssit käyttöön yhteiseksi hyväksi, vahvistaa sitoutumista ja auttaa yksilötoimijoita jaksamaan myös pidemmällä tähtäimellä.

s. 9 Kohta 1.4. Kaupunginosatoiminnan vahvistaminen

Ohjelmassa on tunnistettu hyvin kaupungeissa tapahtuva uudenlainen omaehtoinen kansalaistoiminta ja kehittämistyö sekä niiden vahvuudet. Ohjelmassa todetaan, että uudella EU-ohjelmakaudella Leader-toiminta on mahdollista käynnistää myös suurimmissa kaupungeissa. Hyvä, että SYTY ja Helka eli Helsingin kaupunginosat ry ovat kehittäneet ja valmistelleet käyttöönottoa. Leader-toiminnan ja rahoituksen hyödyntämiseksi ja aivan ensin tunnetuksi tekemiseksi tarvitaan myös laajempaa yhteistyötä, jossa esim. Suomen Kotiseutuliitto on mielellään mukana.

Luvussa todetaan, ettei kaupunkien hallinto ole rakentunut tukemaan kaupunginosatoimintaa ja lähidemokratiaa sekä vastaamaan niiden uudenlaisia toimintatapoja. Kotiseutuliitto katsoo, että tarvitaan itse asiassa yhdessä luotuja toimintamalleja niin maaseudulla kuin kaupungeissa. Jossakin voidaan olla pidemmällä ja hyviä esimerkkejä varmasti löytyy. Kuitenkin yhteistyömuotoja kannattaa pyrkiä rakentamaan nimenomaan kiinteässä yhteistyössä kunta- ja kaupunkihallinnon kanssa sekä Kuntaliiton kanssa. Esim. Uusimaa-ohjelmassa on mainittu lähidemokratiaa kehittävien pilottihankkeitten tukeminen.

s. 12 Kohta 2.1. Pää tavoitteena paikallisen kehitystyön vahvistaminen

Suomen Kotiseutuliiton hallitus kiinnittää huomiota erityisesti luvun loppuun, jossa kirjoitetaan sektorikohtaisten järjestöjen keskittyneisyydestä. Tekstissä todetaan, että sektoritoiminnassa saattaa olla perusteita rajojen ylläpitämiselle, mutta alueperustaisessa toiminnassa rajat on syytä rikkoa. Luku ei sisällä tarkempaa pohdintaa, mitä sektorikohtaisuus ja rajojen ylläpitäminen tarkoittaa tai mitä siitä seuraa paikallisen kehittämisen näkökulmasta. Toisaalta rajojen rikkomisen ja rajaton tilakaan eivät aivan aukea lukijalle, mitä ne pitävät sisällään. Erityisesti sen vuoksi johtopäätöskin jää ilmaan. Lopuksi todetaan, että ”Kansalaistoimijoiden paikallinen kehitystyö ansaitsee yhden siitä vastaavan organisaation”. Sille annetaan tekstissä eri nimivaihtoehtoja. Sama asiaan palataan myöhemmin ohjelmassa samalla tavalla itsestäänselvyytenä. Ohjelmassa ei esitetä suunnitelmaa, miten tähän suuntaan voisi edetä ja millaisia keskusteluja ja neuvotteluja se yhteistyökumppaneiden kanssa edellyttää.

s. 22 Toimenpide 2) Laaditaan kuntakohtaiset yhdistysohjelmat eli kunnan ja yhdistysten, kylien, seurakunnan ja asukkaiden yhteistyösuunnitelmat

Tämä on erittäin hyvä ehdotus toimenpidelistalla. Erityisen tärkeää tämä on muistaa myös kuntaliitosten yhteydessä.

s. 22 Toimenpide 3) Maakunnalliset kyläyhdistykset vahvistavat rooliaan maakunnallisena maaseutuäänänenä ja vievät paikkaperustaisen toiminnan maakunnalliseen suunnittelu- ja kehittämistyöhön.

Tämä on myös erittäin tärkeä tavoite toimenpidelistassa. Tavoite on kuitenkin muotoiltu niin, ettei siinä otsikkotasolla näy laajempi yhteistyö kansalaistoimijoiden ja –järjestöjen kesken. Tekstissä toki todetaan, että ”toteutuminen edellyttää maakunnallisten järjestöjen ja toimijoiden yhteistyöverkoston vahvistamista. Yhteiset kannanotot painavat enemmän.”. Tämä on varmasti aivan totta. Yhteistyötä lausuntojen antamisessa voi toteuttaa. Toisaalta on tärkeää muistaa moniäänisyys, ettei kansalaistoiminnan puolellakaan pyritä keinolla millä hyvänsä yksimieliseen edustamiseen silloin, kun näkemykset eri järjestöissä ja ryhmissä vaihtelevat.

s. 23 Toimenpide 5) SYTY ja Helka suunnittelevat ja julkaisevat yhteiset pelisäännöt kylä- ja kaupunginosatoimijoille.

Mukana on myös runsaasti Suomen Kotiseutuliiton jäsenyhdistyksiä sekä maaseudulla että kaupunkitoimijoiden joukossa. Voisi olla hedelmällistä tehdä yhteistyötä niin, että myös Suomen Kotiseutuliitto on mukana pelisääntöjen luomisessa. Se edesauttaa yhteistyötä laajalla rintamalla ja yhtenäisellä tavalla. Tämä parantaa myös keskinäistä viestintää ja tiedonkulkua. Tärkeää on myös muistaa, että Helka edustaa Helsingin kaupunginosayhdistyksiä. Pelisääntöjä luotaessa ei kannata sivuuttaa muiden kaupunkien vastaavia liittoja, seuroja tai yhdistyksiä.

s. 26 Toimenpide 13) Lähidemokratian aikaansaamiseksi järjestetään koulutusta paikallistoimijoille ja kuntatason päättäjille ja toimihenkilöille.

Koulutustarpeiden huomioiminen on hyvin tuotu esiin ohjelmassa. Lisäksi Kohdassa 5 s. 27 alkaen sitä jäsennetään nimenomaan kylätoiminnan näkökulmasta.

s. 30 Toimenpide 24) ... yhteistyö muiden järjestöjen kanssa

Avoin ja monipuolinen yhteistyö muiden järjestöjen kanssa on erittäin tervetullutta.

3. Vastaukset esitettyihin kysymyksiin

1. Mitkä ovat mielestänne ohjelman tärkeimmät esiin nostetut asiat?

- kuntasektorin murros
- taloudelliset resurssit, vaikka niistä todetaankin vain resurssien tarpeen kasvu ja pidetään todennäköisenä kasvavia valtionavustuksia
- yhteistyön korostaminen muiden järjestöjen kanssa
- kuntakohtaiset yhdistyssuunnitelmat
- kaupungeissa tapahtuva paikallinen kehittäminen
- kaupungin ja maaseudun välisen vuorovaikutuksen lisääminen
- uusien toimintamallien kehittäminen ja yhteistyöverkostojen vaikuttaminen alueellisesti

2. Mitkä ovat ohjelman suurimmat puutteet?

Ohjelmaa leimaava asenteellisuus on ohjelman suurin heikkous, joka voi heijastua myös käytännön yhteistyöhön paikallisessa kehittämisessä, jolloin siitä muodostuu suoranainen uhka hedelmälliselle yhteistyölle ja yhteistyömuotojen kehittämiselle.

Puutteeksi tai heikkoudeksi voi nimetä ohjelman liiallisenkin runsauden. Toimenpidelistan 62 eri kohtaa peittävät alleen priorisoinnin ja tärkeysjärjestyksen. Lisäksi kuusi vuotta on loppujen lopuksi lyhyt aika saada vaikuttavia tuloksia näin isossa määrässä tavoitteita.

Ohjelmassa uskotaan vahvasti, että resurssit kasvavat samalla kun tehtävien määrä kasvaa. Toivottavasti paikalliseen toimintaan myönnettävät valtionavustukset kasvavat. Siitä huolimatta voisi olla järkevää varautua vaihtoehtoiseen skenaarioon, jossa resurssit eivät näin ihanteellisella tavalla kasva. Taloudellinen tila vuonna 2014 ja talouden ennusteet huomioiden se voi olla realismia.

3. Mitkä ohjelman toimenpiteet vastaavat parhaiten oman alueenne paikallisen kehittämistyön tarpeita?

4. Mitkä ovat tärkeimmät paikalliskehittäjien omiksi tunnustetut yhteiskunnalliset tehtävät vuonna 2020?

5. Mikä tärkeä toimenpide mahdollisesti puuttuu ohjelmasta?

6. Minkä toimenpiteen voisi poistaa?

7. Mikä on oman organisaationne rooli paikallisessa kehittämisessä vuonna 2020?

Viitaten s. 31 listaan paikallistoiminnan yhteiskunnallisista tehtävistä, siitä Suomen Kotiseutuliiton rooliin kuuluvat erityisesti

- yhteisöllisyyden vahvistaminen
- kylätalot ja kyläjuhlat
- kylä- ja kaupunginosasuunnittelu

- maiseman- ja ympäristöhoito
- kotouttamisapu maalle- ja maahanmuuttajille; lisäksi ylipäätään paikkakunnalle muuttajille
- kulttuuriaktiviteetit

Näiden lisäksi Kotiseutuliiton rooliin kuuluvat

- kokonaisvaltaisen kotiseututyön tukeminen
- paikallisen kulttuuri-identiteetin tukeminen
- kulttuuriperinnön ja kulttuuriympäristön vaaliminen
- kotiseutuopetuksen tukeminen
- koulutuksen ja neuvonnan tarjoaminen
- yhteistyömuotojen ja vaikuttamisen kehittäminen